

кількість страховиків може запропонувати банкам послуги по страхування ризиків обігу пластикових карток.

1. Харченко В., Капралов Р. Банківські платіжні картки: передумови створення Єдиного національного платіжного простору в Україні // Вісник НБУ. – 2009. – №2. – с.28-30. 2. Платіжні системи: навчальний посі-

бник / О.Д. Вовчак, Г.Є., Шпаргало, Т.Я. Андрейків. – К.: Знання, 2008. – 341 с. 3. Корнеев В. Банковские и страховые услуги на рынке платёжных карточек // Финансовые услуги. – 2006. – №6. – с.32-34. 4. Харченко В. Підсумки діяльності банків України на ринку платіжних карток у 2007 році // Вісник НБУ. – 2008. – № 4. – с.11-12

Надійшла до редколегії 19.04.10

Н.В. Копишинська, канд. екон. наук, доц.

РОЛЬ СТРАХОВОГО РИНКУ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВОЮ ПРАВА ГРОМАДЯНИНА НА ПІДПРИЄМНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

В статті відображенні складні, іноді суперечливі, зі своїми позитивними і негативними рисами процеси розвитку страхового ринку і його місце в забезпеченні права громадянина на підприємницьку діяльність.

The article displaying complex, sometimes contradictory, with its positive and negative features of the processes of the insurance market and its place in ensuring the rights of the citizen to the entrepreneurial activity

Набуття Україною конкурентоспроможності у сучасному світі нерозривно пов'язане із модернізацією її економіки. Як засвідчує міжнародний досвід, важливою складовою мобілізації інституційних чинників зміцнення конкурентоспроможності національної економіки є підприємництво. Підприємництво, з точки зору часового періоду його існування в історії людства, відносно молоде явище.

Одним із центральних економічних прав людини і громадянина є право на підприємницьку діяльність. Адже ключовою фігурою у народному господарстві, творцем та основною діючою особою економічних реформ є підприємець. Будь-яка реформа означає свідомі цілеспрямовані зусилля держави щодо змін суспільних відносин з метою більш ефективного їх функціонування. Значна роль у вирішенні цього питання відіграє страховий ринок.

Особливість реформування економіки України полягає як у кардинально-якісному перетворенні народного господарства, так і всіх інших сферах суспільства — соціальної, політичної, духовної, і, передусім, визнанням та гарантуванням цілого пакета прав і свобод людини і громадянина в економічній сфері, зокрема права на підприємницьку діяльність. Нині підприємці дедалі впевненіше заявляють про себе, Тому істотним фактором розвитку ринкових відносин і стабілізації економіки є законодавче забезпечення права громадян на підприємницьку діяльність[2, с. 346].

Аналіз світового досвіду показує, що практично в усіх країнах з розвинутою економікою держава бере активну участь у формуванні та розвитку підприємницької діяльності, підтримує найперспективніші її напрями. Навіть у країнах, в яких склалися вікові традиції приватного підприємництва існують спеціальні державні програми. Одні країни з розвинутою економікою мають розгалужену та сталу систему державної підтримки підприємництва (США, Японія, Німеччина, Франція), в інших подібна система перебуває на стадії становлення або розвитку.

Економічний і соціальний розвиток України на сучасному етапі вимагає посилення уваги держави до підприємницької діяльності, розробки відповідної державної політики щодо сприяння становленню підприємницького середовища. На жаль, в Україні поки що відсутній дійовий механізм підтримки, розвитку і захисту підприємництва на відміну від, наприклад, США, Франції, Німеччини тощо. Водночас, певні заходи щодо формування державної політики розвитку та підтримки малого підприємництва в Україні вже вживаються.

Слід зазначити, що свобода економічної діяльності, зокрема свобода підприємницької діяльності, може та повинна розглядатися з погляду її публічного значення. З

одного боку, держава залишається індиферентною до приватного інтересу окремого суб'єкта, не втручаючись у встановлення господарських зв'язків і гарантуючи свободу ініціативи підприємця (чи будь-якого іншого суб'єкта, який скористався правом на вільну реалізацію своїх здібностей в економічній сфері) — незалежно від того, наскільки успішно та конкурентоздатною є ця ініціатива.

З іншого боку, економічна діяльність підприємця розглядається також як умова для росту добробуту всього суспільства в цілому, як сфера, в якій реалізуються найважливіші конституційні права особистості, що визначає зацікавленість, а отже й обов'язок держави не тільки в активній підтримці національного підприємництва, а й у забезпеченні таких юридичних та економічних умов, які здійснювали б ефективну трансформацію приватної вигоди у вигоду публічну. Система взаємин суб'єктів економічної діяльності будується відповідно до категорій загальних інтересів держави та її громадян, що дозволяє говорити про атрибут "соціальності" не тільки щодо державної економічної політики, а й щодо всієї економічної системи в цілому[3, с. 25].

Заходи державних і регіональних програм дають змогу сконцентрувати ресурси для підтримки найважливіших сфер функціонування підприємництва, що відповідають державним і регіональним інтересам.

Право громадян на підприємницьку діяльність та реалізація цього права забезпечують виконання ряду важливих соціальних функцій, а саме те, що підприємництво громадян — один із найважливіших каналів докорінної трансформації нашого суспільства, розвитку господарської ініціативи членів суспільства. Тому метою розвитку страхового ринку є підвищення рівня страхового захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, формування ефективних ринкових механізмів залучення інвестиційних ресурсів у національну економіку за рахунок забезпечення ефективного функціонування ринку страхових послуг з урахуванням міжнародного досвіду, застосування сучасної ринкової інфраструктури та фінансових інструментів.

Одною із складових підтримки підприємництва є розвиток інфраструктури підприємництва в Україні, а саме фінансово-кредитна підтримка.

В рамках реалізації заходів Національної та регіональних програм розвитку підприємництва постійно розширюється і удосконалюється мережа об'єктів інфраструктури з надання різноманітних консультативно-інформаційних, фінансових, ресурсних, маркетингових та кадрових послуг, що відповідають сучасним потребам підприємств. Інфраструктура фінансово-кредитної підтримки підприємництва відображає роль страхових компаній (рис. 1)

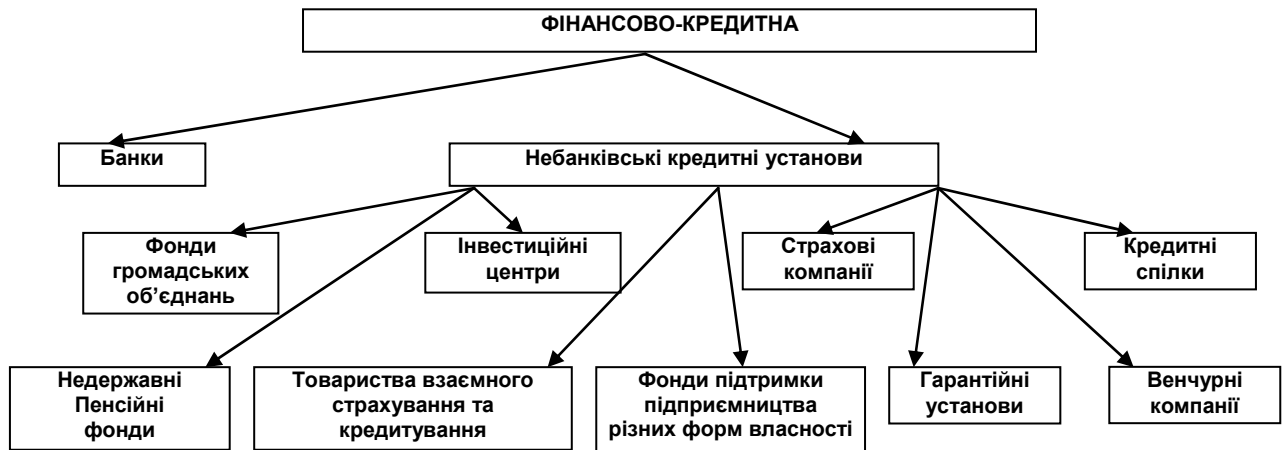

Рис 1. Інфраструктура підтримки розвитку підприємництва [7, с. 183]

Підприємницька діяльність, пов'язана з несподіванками, передбачити які неможливо, а тому завжди є ризик збитків або неотримання наміченого прибутку. Одним зі способів захисту від таких ризиків є підписання зі страховою компанією договору страхування[5, с. 274].

Існування здорового сектора страхування є важливою умовою для підвищення добробуту населення та сталого економічного зростання. В Україні цей сектор знаходиться на ранній стадії свого розвитку і має деякі проблеми. Тому його розвиток має набути пріоритетного значення в економічній та соціальній політиці держави. Це покращить захист потерпілих та сприятиме подальшому розвитку страхового ринку в цілому[8].

У липні 2006 року Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку страхового ринку України до 2010 року.[1] Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг за участю Міністерству економіки України, Міністерству фінансів України, Міністерству юстиції України та об'єднанню страховиків було поставлено завдання щороку розробляти та затверджувати плани виконання заходів, спрямованих на реалізацію цієї Концепції, схваленої розпорядженням Кабінетом Міністрів України.

Концепція встановлює стратегічні підходи, які повинні бути покладені в основу державної політики у сфері страхування, створення законодавчих та економічних умов для стимулювання розвитку страхового ринку, визначає основну мету, завдання і напрями його розвитку на період до 2010 року відповідно до головних стратегічних цілей розвитку країни, визначених у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України "Назустріч людям".

Основними передумовами розвитку національного страхового ринку є:

- ✓ поступове зростання доходів населення з тенденцією до подолання низького рівня платоспроможності;
- ✓ збільшення кількості прибуткових підприємств;

При цьому має місце недосконалість захисту прав споживачів страхових послуг та низький рівень страхової культури населення.

Болючою проблемою для розвитку підприємництва є податкове навантаження. Його зниження сприяло б усуненню передумов, через які підприємці змушені ховатися від податку, а податківцям – підстав постійно тримати під контролем підприємства і, крім стягування податків, нараховувати ще й величезні штрафи.

Тому необхідне врегулювання питання сплати підприємцями страхових внесків, фінансових санкцій та пені. З метою запровадження механізму стимулювання й прискорення погашення боргів суб'єктів господарювання до Пенсійного фонду необхідно надати можливість страховальникам за бажанням розстрочувати суми простроченої заборгованості.

Важливу роль у вирішенні проблеми забезпечення права громадянина на підприємницьку діяльність відіграє відповідальність страхової організації у відшкодуванні втрат страхувальнику, які виникли внаслідок несприятливої, непередбаченої зміни кон'юнктури ринку та погіршення умов здійснення комерційної діяльності.

До страхування вдаються, коли вичерпані всі можливості збереження ризиків у економічно розумних межах, адже страхування передбачає відмову від частини своїх доходів на користь страховика[5, с. 277].

Важливим є державне регулювання та нагляд у сфері страхування, а також формування системи запобіжного нагляду, включаючи впровадження системи оцінки діяльності страховиків на основі застосування міжнародних стандартів обліку і фінансової звітності, рівність перед законом усіх учасників страхового ринку, функціонування страхового ринку на засадах вільної конкуренції[4].

Велике значення має визначення конкретних заходів з питань державної політики щодо розвитку страхового ринку та його ролі у вирішенні проблем пов'язаних з реалізацією права громадянина на підприємницьку діяльність.

Значна соціально-економічна роль страхування в процесі забезпечення життєдіяльності людини і суспільства, ефективного функціонування суб'єктів господарювання, розуміння характерних рис страхового ринку та його інфраструктури набуває все більшої актуальності.

Серед факторів, що стримують розвиток страхового ринку, виділяють низький платоспроможний попит на страхові продукти, низьку страхову культуру населення, низький рівень страхових виплат, відсутність єдиної державної стратегії розвитку страхового ринку, нерозвиненість фінансового[5, с.622].

У цьому контексті, серед інших основних економічних функцій держави та стратегічних напрямів і видів діяльності, що мають бути характерними для громадянського суспільства, яке формується в Україні, можна виділити:

- ✓ захист інтересів і прав підприємств, які входять до відповідних організацій. Він досягається через участь їх представників у вищих органах державної влади, у підготовці проектів нормативно-правових актів, а також у контролі за їх виконанням;

✓ всебічне сприяння зміцненню економічних позицій підприємств, які входять до організацій бізнесу. Цей процес здійснюється шляхом забезпечення залучення фінансових коштів для реалізації перспективних проектів шляхом впровадження нових форм господарювання, освоєння нових ринків збуту тощо;

- ✓ організацію громадського контролю за дотриманням антимонопольного законодавства і правил добросовісної конкуренції;

✓ проведення у рамках об'єднання господарської і комерційної діяльності, зокрема, заснування різноманітних фондів;

✓ підвищення професіоналізму і ділової кваліфікації підприємців через створення центрів та шкіл бізнесу, комерції, менеджменту, а також проведення конференцій і ділових зустрічей[1].

Беручи до уваги важливість здорового сектора страхування для економічного розвитку та досить нерозвинутий стан українського сектора страхування бажано українському уряду розглядати подальший розвиток цього сектора як найважливіший пріоритет економічної та соціальної політики. Для сприяння розвитку страхового ринку, необхідно запровадити такі заходи. По-перше, наглядовий орган за страховою діяльністю ("Державна комісія") повинна отримувати більші фінансові ресурси з державного бюджету та від страхових компаній. По-друге, для вдосконалення захисту споживачів, полегшення навантаження судів та підвищення довіри населення потрібно створити інститут незалежного арбітра (Омбудсман)[8].

Крім цих заходів, важливі завдання повинні бути надані таким страховим організаціям, як Ліга страхових організацій України. Зокрема вони можуть відповідати за надання ліцензій страховим агентам та здійснення контролю за їх діяльністю, а також за створення і підтримку надійної бази даних.

Як засвідчує позитивний світовий досвід, шлях до національного успіху передбачає застосування гнучких підходів до формування економічних стратегій, поєднання традиційних та специфічних заходів економічної політики, визначення чітких часових рамок, в яких відповідні варіанти регулюючих інструментів будуть зберігати ефективність забезпечення державою права громадянства на підприємницьку діяльність. Значну роль у вирішенні зазначених проблем відіграє страховий ринок [6, с. 106].

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2005 р. № 369-р «Про схвалення Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року». Із змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2006 року № 1022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=369-2005-%F0>. 2. Карпачова Н. І. Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні: Перша щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – Х., 2007. – с. 346. 3. Дорошенко Е. Н. Конституційно-правове регулювання економічних відносин: Автореф. дне.... канд. юрид. наук. – М., 2004. – с. 25. 4. Закон України "Про страхування". Постанова Верховної Ради України від 07.03.96, № 86/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85%2F96-%E2%P0>. – Назва з екрана. 5. Страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019 с. 6. Лощихін О.М. Економічна функція сучасної держави. Теоретико-правові аспекти: Монографія. – К: ТОВ Видавництво "Юридична думка", 2008. – 368 с. 7. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь / К.О. Ващенко, З.С. Варналій, В.Є. Воротін, В.М. Геєць, Е.М., та ін. – К., Держкомпідприємство, 2009. – 193 с. 8. <http://www.ier.kiev.ua>

Надійшла до редколегії 24.03.10

Д.І. Суховий, асп.

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ У ФІНАНСУВАННІ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ

У статті досліджено державний бюджет України як джерело фінансування державних соціальних гарантій. Розглянуто динаміку фінансування соціального захисту та забезпечення, а також основні соціальні видатки країни.

The state budget as a source of state social guarantees financing is investigated in the article. Dynamics of the social protection and assurance financing and main state social expenditures are researched.

Україна є державою, якій притаманні перехідні процеси в економічній системі. Відповідно до економічного стану та устрою країни, нею здійснюється фінансування соціальних гарантій. Більшість з них мають загальнодержавне значення. Безумовно, основним джерелом виступають кошти, передбачені державним бюджетом України – основним фінансовим планом країни.

Дослідження державного фінансування соціальних гарантій в Україні тісно пов'язано з науковими досягненнями таких відомих вітчизняних вчених, як О.Василик, В.Геєць, О.Кириленко, Е.Лібанова, В.Кравченко, С.Слухай, В.Тропіна та інші. Вони зробили значний науковий внесок у дослідження джерел фінансування соціальних гарантій, зокрема фінансування за рахунок державного бюджету України.

Метою наукової публікації є дослідження державного бюджету України як джерела фінансування державних соціальних гарантій в Україні, зокрема через вивчення видаткової частини державного бюджету, аналізу динаміки її змін та співставлення з основними макроекономічними показниками країни.

Відповідно до мети у науковій публікації поставлені такі завдання: дослідити державний бюджет як джерело фінансування соціальних гарантій в країні, розглянути динаміку фінансування соціального захисту та забезпечення.

Розгалужена система соціальних гарантій стала однією з перших ознак цивілізованого суспільства. Це пов'язано з тим, що за ринкової економіки існують різноманітні форми нерівномірного розподілу соціальних благ, а також суб'єктивне ставлення до міри задоволення потреб і рівня добробуту кожного члена суспільства. При цьому

державою, як учасником ринку, має окремі важливі переваги, серед яких є право вилучення у межах чинного законодавства частини доходів, зокрема у формі податків, їх накопичення та використання для реалізації власних функцій. Фінансове забезпечення соціальних гарантій населення є однією з основних функцій держави. За допомогою бюджетної політики, яка забезпечує фінансування соціальних гарантій населення, забезпечується компроміс інтересів усіх учасників ринку, спрямований на зростання сукупного споживання.

Основною складовою державних фінансів України є бюджетна система, через яку відбувається перерозподіл валового внутрішнього продукту між галузями економіки, територіями та різними верствами населення. Зазначений перерозподіл дає можливість функціонувати державі як цілісній економічній системі. Незважаючи на наявність відмінностей у ролі бюджету в різних економічних системах, спільним є те, що він завжди виступає інструментом регулювання соціальних та економічних явищ в країні.

Бюджет, як головний фінансовий план країни, з'явився одночасно з появою держави. Еволюційні процеси у суспільстві, зокрема, перехід від натурального господарства до грошово-мінового та інші супровідні історичні події, вплинули на поняття "бюджет" та сформували його сучасне тлумачення. Так відповідно до Бюджетного Кодексу України, бюджет це – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду [1].